

אופן התקשרותנו לצער החורבן

תשעה באב נקרא בפסוק (איכה א, טו) "מועד", מלשון קירבה והתוועדות, לפי שהוא זמן שמסוגל להתקרב להקב"ה, מה שאפשר בכל החגים ביחד.

אמנם אין זו עבודה קלה בכלל. במועדים רגילים מראה לנו הקב"ה פנים שוחקות של אהבה, ולכן קל יותר להתקרב ולהתקשר, וגם מצוות החג הן אופנים נוחים להתקשר עם הקב"ה. אבל תשעה באב הוא יום של מידת הדין ועונש, ואנו מרגישים רחוקים ומנותקים מהקב"ה. אם כן איך נוכל להרגיש קרבת אלוקים בזמן של אבלות? איזה כלים יש לנו להרגיש כך ביום זה?

התבוננות במידת הדין שפוגעת בנו

אכן האבלות בתשעה באב אינה רק על חורבן בית המקדש שהיה לנו אז, אלא גם על המצב שלנו היום, ודבר זה יכול לסייע לנו להרגיש את צער החורבן.

וכשנתבונן במידת הדין שחוינו בחיינו, יש לנו את מגיפת הקורונה שגבתה אלפי נפטרים, עם יתומים ואלמנות שכן לילה נהפך עליהם כל עולמם, הטרגדיה שקרתה במירון בל"ג בעומר כשאנשים נדרסו למוות ועוד אחרים מסתובבים עם הידיעה שהם דרסו אחרים למוות. יש לנו לזכור גם את הבנין שקרס בסורפ-סייד ונהרגו רבים בתוך ההריסות. הרי זו מידת הדין.

האופן להתייחס למידת הדין

מידת הדין קשה לעיכול, כי אם הקב"ה כל כך טוב ומטיב, איך נוכל להבין מה שאנשים כאלו, שחלקם צדיקים גמורים, נפטרו במגיפה?

יש שיאמרו "גם זו לטובה", שאם כך קרה כנראה שזהו הטוב ביותר שיכול להיות, למרות שאין לנו הבנה בזה.

אחרים רואים בזה סימן שעלינו להתעורר ולהשתפר, ומקבלים על עצמם קבלות להתחזק, לדוגמה לקבל שבת יותר מוקדם.

גם זה נכון - עלינו להשתפר. אבל באמת עלינו לעשות שינויים מרחיקי לכת, בדברים מהותיים, ולא רק קבלה אחת או שניים. ונסביר את דברינו.

חומרת העבירות אפילו שהם קטנות ביותר

במחזור של יום הכיפורים אנו קוראים את נוסח הוידוי הארוך. אדם חילוני שיתבונן בנוסח הוידוי, לא יצליח להבין - על מה הרעש? נכון שאכלתי לתאבון, נכון שהרגשתי גאווה, הסתכלתי בעריות, אבל מה קרה? וכי על זה צריך להתוודות??

אבל אצלנו אין זו תמיהה כלל, מכמה סיבות. סיבה ראשונה משום שחיינו שונים לגמרי מחיים של גוי. לגוי נחשב חטא רק אם הוא עובר על דבר חמור ממש, אבל אנו מבינים שהגענו לעולם הזה בשביל דביקות בהשם, וגם דברים קטנים מפרידים בינינו להשם. הסיבה השניה היא שכשם שגידול ממאיר, גם אם הוא קטן הוא מסוכן - זו היא מחלת הסרטן במלא מובן המילה אלא שהיא קטנה, כך גם חלק מעבירה, אפילו בחינה דקה ממנה, היא אותו רעל רוחני כמו עבירה גמורה. כמו שכתבו חז"ל (ב"ק קיט, א) שהגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל את נשמתו ממנו, כיון שגזילת פרוטה חמורה באותה מידה כמו מי שגזל סכום גדול, ולכן גם על עבירות קלות אנו בוכים ומתוודים כמו על עבירות חמורות.

ודווקא בגלל זה, התיקון צריך להתחיל מאתנו ולא מהחילונים, שהם ברובם תינוקות שנשבו ואינם אחראים למעשיהם, אבל אנחנו הרי קיבלנו מרבותינו תורה והדרכה, וצריכים להיות טובים יותר.

הבנת מידת הדין ותכליתה

והנה הרמב"ן בסוף פרשת בא כתב שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, וכל מה שקורה לנו הוא בהשגחה פרטית.

כל המושג של שכר ועונש מבוסס על זה שאנחנו מאמינים שכל מה שקורה לנו הוא תגובה על הפעולות שלנו, והמטרה של העונש היא להיטיב לנו ולעזור לנו לגדול.

אלא שמבואר בחז"ל (ע"י בראשית רבה ריש פ"ז ומדרש תנחומא פרשת בשלח אות כד) שמדרכי הקב"ה שהוא ממתיק מר במר. וזהו המפתח בשבילנו להבין את הדרך של מידת הדין באופן כללי.

אופן התיקון מר במר

לדוגמה, אדם שהוא בעל גאווה גדול ואינו מודע לבעייתו, אלא הוא חושב שהוא אדם צנוע ונורמלי, הקב"ה שאוהב כל אחד מאתנו, מצטער על כך, כמו שכתוב (משלי

טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, ומבקש דרך להביא אותו לתיקונו. בשביל זה מפגיש אותו הקב"ה עם אדם אחר שמתגאה עליו ומשפיל את כבודו וגורם לו צער עצום. וכשיתבונן אותו אדם בשל מה הגיע לו הצער הזה, יבין שיש לו בעצמו בעיה של גאווה ויתחיל לנסות לחיות יותר בענווה ושפלות.

הרי לנו דוגמה איך הקב"ה מתקן את הגאווה שבו מר במר, שעל ידי שהפגיש אותו עם אדם שחצן הוא הגיע לתיקונו.

יש אנשים שמתחננים כיון שמחפשים הנאה וכוח, וכשהם נכשלים בשלום בית ומסתבכים רציני, מתחילים להבין שיש להם בעיה רצינית באישיות של עצמם. אם יתבוננו היטב במצבם וישתנו לטוב, נמצא שעל ידי המצב הרע שהגיעו אליו זכו בחזרה לחיים של שמחה ואושר בנשואים.

נמצא אם כן שהחיים הם מורה הדרך הטוב והמתוק ביותר שיכול להיות לנו.

התבוננות בחיינו כדי להכיר את חסרונותינו

כתב הגר"א (עי בפירושו למשלי כה, טו) שאם אדם יתבונן על מהלך חייו בעבר, יגיע על ידי זה לביטחון בה'.

כך הוא הדבר בנוגע לכל המידות שלנו, שעל ידי שנתבונן במה שקורה לנו בחיים נוכל לתקן אותם. ובפרט כאשר אנו רואים את תוקף מידת הדין, הרי זה משמש לנו כראי המשקף את חסרונותינו, והרי אין בעיה או מחלה בעולם שאינה קשורה למידת הדין, וכיהודים מאמינים אנו חייבים לחשוב על החולי או הבעיה הזו ולבדוק מדוע הם באו עלינו.

וגם אם נגרם לנו סבל וצער על ידי אחר שלא כדין, הגם שהוא באמת עשה עוול, מכל מקום לא היה הקב"ה מאפשר לו לגרום לו זאת אילו זה לא היה מגיע לנו, ולכן התגובה שלנו צריכה להיות: "מה עלי להשתפר? מה זה מלמד אותי? על מה עשה ה' לי את זה?"

זה הפירוש לחיות אמונה.

אמנם יש לדעת שלא תמיד הקולר תלוי באותו אדם שנחלה, כי לפעמים היחיד הצדיק נתפס בעוון הציבור ולא בעוון שלו.

הסיבה לחולי הנפש שמצוי כל כך בדורנו

והנה בזמנינו יש מגיפה של חולי נפש באופן שלא היה אף פעם, ויש להתבונן מנין נובעת מגיפה זו.

ונראה לי שזה מכיון שאיננו שולטים על מחשבותינו ותאוותינו ונותנים דרור לכל רצוננו. וכדי לעורר אותנו ולהעמיד אותנו על הבעיה, מראה לנו הקב"ה איך זה נראה כשבאמת אין שום יכולת ושליטה על המחשבות והרצונות - חולי נפש!

הטכנולוגיה שממלאה את העולם שלנו, הרגילה אותנו להפעיל דברים בלי מאמץ והשתדלות אלא הכל נעשה מיד ובקלות. וממילא גם כשמגיעים לשלב שנושאים אשה, מצפים שהכל יקרה בקלות ובלי מאמץ, ואיננו מוכנים כלל לאתגרי הנשואין. ולכן לא פלא שלא מצליחים.

ההתמכרות, האנוכיות ולחץ החיים, כולם תוצאה של אורח חיים קלוקל שהורגלנו אליו, והקב"ה מראה לנו בחיים עצמם שלא הכל בסדר, שאיננו חיים בדרך הנכונה, איננו עובדים מספיק על המידות, איננו נותנים מספיק לאחרים, איננו מספיק נזהרים ונשמרים מבעיות הטכנולוגיה.

הדבר קשה ולא נעים, אבל עלינו לדעת שצרות אלו מביאות אותנו לשלימות, וזה שייך לנו באופן אישי וגם כקהילה וככלל ישראל.

לא תמיד המסר מובן לכל אחד

אמנם לפעמים צריכים להתייעץ עם אדם גדול כדי להבין את המסר שמראים לנו מן השמים, כיון שלא תמיד הוא פשוט וברור.

הגמרא מספרת על אדם שהורע מזלו ואנשים התחילו לבזות אותו ואת משפחתו עד שמת מתוך בזיון, ומספרת הגמרא שאותו אדם היה תלמיד חכם שהיה מאריך באכילתו, ונהנה מעט מהחיים שלא כפי הראוי לו. וקשה, וכי בשביל זה נענש כל כך? ובהכרח שתלמיד חכם נתבע גם על דברים כאלו, ובשבילו זה היה העונש המתאים.

